

WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY
W OPOLU

Do użytku służbowego

Egz. Nr ²⁸⁶.....

PRZEGLĄD

PODSTAWOWYCH INFORMACJI O LUDNOŚCI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO
ZAWARTYCH W PUBLIKACJI PT.:

„STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I ZAWODOWA. GOSPODARSTWA DOMOWE”
(ostateczne wyniki NSP 1970 r.)

SPIS TREŚCI

	<u>Str.</u>
Uwagi wstępne	1
Stan ludności	1
Struktura ludności według głównego źródła utrzymania	1
Czynni zawodowo poza rolnictwem	4
Czynni zawodowo w rolnictwie	5
Struktura ludności według grup społecznych	9
Struktura ludności według poziomu wykształcenia	10
Struktura ludności według kierunków wykształcenia	12
Matki według liczby dzieci	14
Gospodarstwa domowe i struktura rodzin	14

SPIS TABLIC

<u>Tabl.</u>	<u>Str.</u>
1. Ludność według własnego źródła utrzymania	2
2. Ludność według podstawowych grup wieku	2
3. Współczynniki aktywności zawodowej ludności	3
4. Ludność według głównego źródła utrzymania	4
5. Czynni zawodowo poza rolnictwem według działów gospodarki narodowej	4
6. Utrzymujący się i czynni zawodowo w rolnictwie	5
7. Gospodarstwa domowe z gospodarującym 60-letnim i starszym	6
8. Gospodarstwa rolne gospodarujących 60-letnich i starszych według powierzchni ogólnej	7
9. Struktura ludności w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	7
10. Czynni zawodowo w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	8
11. Struktura ludności według grup społecznych	9
12. Struktura ludności według poziomu wykształcenia	10
13. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według płci i poziomu wykształcenia	10
14. Bierni zawodowo w wieku 15 lat i więcej według płci i poziomu wykształcenia	11
15. Nie wykorzystane zasoby siły roboczej	11
16. Kobiety nie pracujące i nie uczące się	12
17. Rodziny według liczby dzieci	15
18. Utrzymywani w niektórych działach gospodarki narodowej	16
19. Utrzymywani według grup społecznych	17

UWAGI WSTĘPNE

Publikacja niniejsza zawiera najistotniejsze zmiany struktury ludności jakie nastąpiły na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia 1960 - 1970 oraz informacje zawarte po raz pierwszy w Narodowym Spisie Powszechnym 1970. Do tych ostatnich należą zależności grupowe między poszczególnymi członkami społeczeństwa, uwidocznione w informacjach o strukturze gospodarstw domowych i rodzin, informacje o osobach utrzymujących i utrzymywanych oraz informacje o kierunku wykształcenia. Używane do porównań niektórych tematów dane dla całej Polski pochodzą z wyników wstępnych NSP 1970.

STAN LUDNOŚCI

Według ostatecznych danych NSP województwo opolskie w dniu 8 XII 1970 r. miało 1058435 mieszkańców stałych, tj. o 14,0 % więcej niż przed 10 laty według danych spisu 1960 r. Przyrost ludności był prawie taki sam jak w latach 1950 - 1960, kiedy to wynosił 14,5 %. Przyrost ludności Polski w ostatnim dziesięcioleciu wyniósł 10,9 %, a więc województwo opolskie przewyższa pod tym względem przeciętną krajową /natomiast w okresie 1950 - 1960 przyrost ludności Polski był znacznie wyższy aniżeli w województwie opolskim, gdyż wyniósł 19,1 %/. Ludność województwa opolskiego stanowiła 3,2 % ludności kraju. Pod względem liczby mieszkańców zajmowało w 1970 r. 14 miejsce w Polsce /podobnie jak w latach 1950 i 1960/. Mniejszą liczebnie ludność posiadały województwa: olsztyńskie, szczecińskie, zielonogórskie i koszalińskie.

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła w województwie opolskim w 1970 r. 111 osób i była znacznie wyższa od gęstości zaludnienia w Polsce /104 osoby/.

Liczba ludności miast wzrosła z 353,2 tys. osób w 1960 r. do 450,6 tys. w 1970, tj. o 27,6 %. W analogicznym okresie liczba ludności wsi wzrosła z 575,6 tys. do 607,8 tys., tj. o 5,6 %. Podobne wskaźniki dynamiki dla Polski wynosiły: 19,6 % dla miast i 2,6 % dla wsi. Odsetek ludności miejskiej województwa opolskiego wyniósł 42,6 % w 1970 r. /w Polsce - 52,2 %/. Ludność miasta Opola wzrosła z 67177 osób w 1960 r. do 86861 osób w 1970 r., tj. o 29,3 %.

Liczba mężczyzn w województwie opolskim wyniosła 508,0 tys., kobiet - 550,4 tys. Odsetek kobiet w ogólnej liczbie ludności wyniósł 52,0 %.

Na 100 mężczyzn przypadało 108 kobiet, w miastach - 110, a na wsi - 108. Odpowiednie wskaźniki dla Polski wynosiły: 106, 109 i 103.

Wskaźnik feminizacji w województwie opolskim jest wyższy od wskaźnika dla Polski szczególnie na wsi. Wynika to z faktu, że mieszka tu ludność "starsza" oraz z silniejszego odpływu ze wsi mężczyzn niż kobiet.

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA

Liczba ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych zwiększyła się z 603170 w 1960 r. do 782627 w 1970 r., tj. o 179457 osób, co stanowi 29,8 %. Ludność pozarolnicza stanowiła w 1970 r. 73,9 % ogółu ludności w województwie, podczas gdy w 1960 r. - 64,9 %. Większy przyrost ludności pozarolniczej nastąpił na wsi, bo o 30,5 %. Ludności pozarolniczej przybyło na wsi 84137 i wynosi ona obecnie 359899 osób.

Odsetek ludności pozarolniczej na wsi wzrósł z 47,9 % w 1960 r. do 59,2 % w 1970 r. W kraju odsetek ludności pozarolniczej na wsi wynosi 42,9 %. Zmniejszeniu uległa liczba osób utrzymujących się z rolnictwa o 49878 osób /o 15,3 %/ i wyniosła w końcu 1970 r. 275808. Zmniejszenie się liczby ludności utrzymującej się ze źródeł rolniczych występuje wyłącznie na wsi. W odniesieniu do 1960 r. zmniejszyła się ona o 51914 osób, tj. 17,8 % i wyniosła w 1970 r. 247942. Natomiast ludność rolnicza w miastach nieco wzrosła o 2036 osób, tj. 7,9 %. Przyczyną tego jest głównie rozwój zakładów obsługi rolnictwa, które mają swoje siedziby w miastach.

Ludność posiadająca własne źródła utrzymania /własne dochody z pracy osobiście wykonywanej lub z posiadanego niezarobkowego źródła/ liczyła w dniu 8 XII 1970 r. 603364 osoby. Stanowiła ona 57,0 % ogółu ludności województwa opolskiego. Pozostałe osoby, w liczbie 455071 były na utrzymaniu członków rodziny posiadających własne źródła utrzymania. Przeciętnie na każdego posiadającego własne źródła utrzymania przypadało w 1970 r. 0,75 osoby utrzymywanej. W 1960 r. osoby posiadające własne źródła utrzymania stanowiły 55,3 % ludności, a na każdą z nich przypadało przeciętnie 0,81 osoby utrzymywanej. Dla 509636 osób /84,5 % spośród posiadających własne źródła utrzymania/ główne źródło stanowiła praca, a dla pozostałych 93728 osób /15,5 %/ niezarobkowe źródło utrzymania /emerytura, renta, stypendium itp./. Zmiany w tym zakresie przedstawia tablica 1.

TABL. 1. LUDNOŚĆ WEDŁUG WŁASNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA

WYSZCZEGÓLNIENIE		Posiadający własne źródła utrzymania								
		ogółem	utrzymujący się głównie					czynni zawodowo		
			z pracy		z niezarobkowego źródła					
			poza rolnictwem	w rolnictwie	razem	w tym pracujący dodatkowo		razem /rubr. 2+3+5+ +6/	poza rolnictwem /rubr. 2+5/	w rolnictwie /rubr. 3+6/
						poza rolnictwem	w rolnictwie			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
W tysiącach										
1960		514,0	252,9	206,9	54,2	x	4,8	464,6	252,9	211,7
1970		603,4	340,1	169,6	93,7	6,9	19,6	536,2	347,0	189,2
1960=100		117,4	134,5	82,0	172,9	x	408,3	115,4	137,2	89,4
Na 1 utrzymującego przypada utrzymywanych										
1960		0,81	1,11	0,57	0,28	x	0,33	0,86	1,11	0,56
1970		0,75	0,93	0,63	0,35	0,90	0,43	0,81	0,93	0,61

Należy zaznaczyć, że w 1960 r. przy klasyfikacji osób posiadających dwa źródła utrzymania -pracę i niezarobkowe źródło - z reguły uznawano pracę za główne źródło utrzymania. W NSP 1970 r. natomiast, m.in. w związku z wprowadzeniem samoookreszania przez spisywane osoby, co stanowi ich główne źródło utrzymania oraz w związku z istotnym podwyższeniem wysokości rent, znacznie więcej osób spośród posiadających niezarobkowe źródło uznawano za posiadające jako główne źródło utrzymania - źródło niezarobkowe oraz pracę jako źródło dodatkowe. Niezależnie od tego duża dynamika liczby ludności posiadającej niezarobkowe źródła utrzymania związana jest ze stałym powiększaniem się kategorii osób przechodzących na emeryturę i korzystających z innych świadczeń ubezpieczeniowych i społecznych.

Całkowicie porównywalna z danymi spisu 1960 r. jest natomiast liczba osób czynnych zawodowo, do których zaliczono wszystkie osoby pracujące bez względu na to, czy praca stanowiła dla nich główne, czy też dodatkowe źródło utrzymania. Liczba ich w latach 1960 - 1970 wzrosła o 71,6 tys., tj. o 15,4 % a więc stosunkowy przyrost tej kategorii ludności był nieco wyższy niż ludności ogółem.

Zmiany jakie zaszły w strukturze ludności według podstawowych grup wieku, przedstawia tablica 2 / jako wiek produkcyjny przyjęto dla mężczyzn 16-64 lata, dla kobiet 18-59 lat /.

TABL. 2. LUDNOŚĆ WEDŁUG PODSTAWOWYCH GRUP WIEKU

WYSZCZEGÓLNIENIE r - razem m - mężczyźni k - kobiety		1960		1970		1960=100
		w tys.	w odsetkach	w tys.	w odsetkach	
OGÓŁEM ^{a/}	r	928,3	100,0	1058,0	100,0	114,0
	m	432,8	100,0	507,8	100,0	117,3
	k	495,5	100,0	550,2	100,0	111,0
Wiek przedprodukcyjny	r	335,0	36,1	373,3	35,3	111,4
	m	170,6	39,4	190,3	37,5	111,6
	k	164,4	33,2	183,0	33,2	111,3
Wiek produkcyjny	r	515,2	55,5	575,8	54,4	111,8
	m	240,2	55,5	285,6	56,2	118,9
	k	275,0	55,5	290,2	52,8	105,6
Wiek poprodukcyjny	r	78,1	8,4	108,9	10,3	139,4
	m	22,0	5,1	31,9	6,3	144,9
	k	56,1	11,3	77,0	14,0	137,2

a/ w podziale na grupy wieku nie uwzględniono osób w wieku nie ustalonym.

w omawianym okresie ludność w wieku przedprodukcyjnym zwiększyła się w woj. opolskim o ponad 11 %, a jej udział zmniejszył się z 36,1 % do 35,3 %. Ludności w wieku produkcyjnym przybyło 60,6 tys., a więc ok. 12,0 %, ale jej udział zmniejszył się z 55,5 % do 54,4 %. Porównanie przyrostu liczby ludności w wieku produkcyjnym z przyrostem czynnych zawodowo /wyższym o ok. 110 tys./ świadczy o znacznym wzroście aktywności zawodowej.

Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, m.in. na skutek przedłużenia się trwania życia, wzrosła o 39,4 %, w tym mężczyźni - aż o 44,9 %.

Ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła w 1960 r. - 8,4 % ogółu ludności, a w 1970 r. - 10,3%.

Zmiany współczynnika aktywności zawodowej / odsetek czynnych zawodowo w stosunku do ogólnej liczby ludności/ wiążą się z możliwościami uzyskania zatrudnienia i z udziałem w ogólnej liczbie ludności osób w wieku produkcyjnym. Zmiany te przedstawia tablica 3.

TABL. 3. WSPÓŁCZYNNIKI AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ LUDNOŚCI

WYSZCZEGÓLNIENIE r - razem m - mężczyźni k - kobiety		Ludność					
		ogółem		poza rolnictwem		w rolnictwie	
		1960	1970	1960	1970	1960	1970
OGÓŁEM	r	50,0	50,7	42,4	46,0	63,8	62,3
	m	56,6	55,5	55,2	54,3	59,6	59,3
	k	44,3	46,1	29,5	37,6	66,6	64,4
Wiek przedprodukcyjny	r	3,7	1,5	2,3	0,8	6,5	3,6
	m	3,5	1,5	2,6	0,9	5,3	3,2
	k	3,9	1,6	2,0	0,8	7,7	4,1
Wiek produkcyjny	r	80,8	84,3	73,7	81,6	93,6	91,4
	m	94,5	92,1	93,2	91,3	97,6	94,8
	k	68,9	76,7	52,7	70,6	91,3	89,0
Wiek poprodukcyjny	r	45,8	40,7	8,4	8,8	82,3	83,2
	m	55,0	50,4	16,4	16,9	92,2	92,1
	k	42,1	36,7	5,3	5,6	78,3	79,2

Współczynnik aktywności zawodowej całej ludności województwa opolskiego wzrósł bardzo nieznacznie z 50,0 w 1960 r. do 50,7 w 1970 r. Wskaźnik ten kształtuje się na nieco wyższym poziomie niż dla całego kraju /50,5/. Szczególnie wzrosła aktywność zawodowa wśród ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych. Na ukształtowanie się tego wskaźnika wpływ miał wzrost aktywności zawodowej kobiet. Aktywność zawodowa w rolnictwie zmniejszyła się z 63,8 w 1960r. do 62,3 w 1970 r. Spadek ten daje się zauważyć przede wszystkim u kobiet.

Na kształtowanie się wskaźników ogólnych mają wpływ zmiany wskaźników wśród ludności w różnych grupach wieku oraz zmiany struktury wieku.

Wśród ogółu osób w wieku przedprodukcyjnym /do 17 lat/ aktywność zawodowa poważnie spadła. Znajduje tu potwierdzenie powszechność kształcenia się młodzieży. Wśród ludności w wieku produkcyjnym obserwujemy bardzo silny wzrost aktywności zawodowej kobiet poza rolnictwem, bo w rolnictwie zaznaczył się nieznaczny spadek. Obniżenie się współczynnika aktywności zawodowej mężczyzn w wieku produkcyjnym zwłaszcza wśród ludności pozarolniczej uzasadnia się większym udziałem młodzieży uczącej się w wieku 18-24 lat oraz występowaniem licznych grup młodzieży najmłodszych roczników wieku produkcyjnego, która nie pracuje i nie uczy się.

Na uwagę zasługuje również wyższa aktywność zawodowa ludności rolniczej niż pozarolniczej, gdyż w gospodarstwach indywidualnych w zasadzie cała ludność w wieku produkcyjnym bierze udział w procesie produkcji. Bardzo wysoka aktywność zawodowa ludności w rolnictwie w wieku poprodukcyjnym niewiele się różni od aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym. Wiąże się to ze zjawiskiem odpływu młodych osób ze wsi do miast. Wśród ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku poprodukcyjnym nieznacznie wzrósł, wiąże się to ze wzrostem wysokości rent i emerytur.

Strukturę całej ludności według głównego źródła utrzymania w podziale według działów gospodarki narodowej przedstawia tablica 4.

TABL. 4. LUDNOŚĆ WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	1960	1970	1960	1970	
	w tysiącach		w odsetkach		1960=100
OGÓŁEM	929,0	1058,4	100,0	100,0	113,9
Działy pozarolnicze	534,7	655,7	57,5	62,0	122,6
przemysł	261,4	330,1	28,1	31,2	126,3
budownictwo	58,1	70,1	6,3	6,6	120,7
leśnictwo	9,8	11,3	1,1	1,1	115,3
transport i łączność	59,2	70,5	6,4	6,7	119,1
handel	46,5	49,7	5,0	4,7	106,9
gospodarka mieszkaniowa i komunalna	13,9	21,7	1,5	2,0	156,1
nauka, oświata i wychowanie, kultura i sztuka	21,8	33,6	2,3	3,2	154,1
ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	16,2	21,6	1,7	2,0	133,3
pozostałe działy	47,8	47,1	5,1	4,5	98,5
Rolnictwo	324,8	275,8	35,0	26,0	84,9
Niezarobkowe źródło utrzymania	69,5	126,9	7,5	12,0	182,6

Na wskaźniki struktury i dynamiki np. na spadek udziału "pozostałych działów" mają między innymi wpływ zmiany, które nastąpiły w klasyfikacji gospodarki narodowej.

Struktura czynnych zawodowo poza rolnictwem według działów gospodarki narodowej w 1970 r. w porównaniu z 1960 r. przedstawia tablica 5.

CZYNNI ZAWODOWO
POZA ROLNICTWEM

TABL. 5. CZYNNI ZAWODOWO POZA ROLNICTWEM WEDŁUG DZIAŁÓW GOSPODARKI NARODOWEJ

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	1960			1970				
	ogółem	w tym kobiety		ogółem	w tym kobiety		ogółem	w tym kobiety
		w tysiącach	w %		w tysiącach	w %		1960 = 100
OGÓŁEM	253,0	87,9	34,8	347,0	140,7	40,5	137,2	160,0
Przemysł	120,6	37,5	31,1	168,2	59,8	34,4	139,4	154,0
Budownictwo	25,7	2,5	9,9	32,0	4,1	12,7	124,7	160,3
Leśnictwo	4,5	1,0	23,0	5,2	1,1	20,6	115,0	103,1
Transport i łączność	24,3	4,4	17,9	32,7	7,5	23,2	134,1	174,0
Handel	24,9	13,9	55,7	33,3	23,6	70,8	133,9	170,0
Gospodarka mieszkaniowa i komunalna	6,3	2,0	31,6	11,1	4,1	36,7	177,5	206,7
Nauka + oświata i wychowanie + kultura i sztuka	14,0	9,6	68,5	23,9	17,3	72,5	170,4	180,3
Ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	11,0	8,4	76,8	15,2	11,9	78,1	138,8	141,1
Pozostałe działy	21,7	8,6	39,6	25,4	11,3	44,5	117,2	131,8

Wzrost zatrudnienia poza rolnictwem, w ciągu 10-lecia był bardzo dynamiczny. Szczególnie wysokie tempo wzrostu wystąpiło w działach związanych z obsługą ludności. Nadal jednak najwięcej czynnych zawodowo poza rolnictwem skupia przemysł - 48,5 %, w 1960 r. - 47,7 %.

We wszystkich działach /z wyjątkiem leśnictwa/ przyrost zatrudnienia kobiet był znacznie silniejszy niż mężczyzn, co potwierdza wykazany w tablicy 3 szybszy wzrost współczynnika aktywności zawodowej kobiet. Udział kobiet w zatrudnieniu poza rolnictwem zwiększył się z 34,8 % w 1960 r. do 40,5 % w 1970 r. W handlu, nauce i oświacie oraz w ochronie zdrowia, kobiety stanowią ponad 70 % zatrudnionych.

Charakterystyczne, że wskaźniki wzrostu zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki narodowej /z wyjątkiem leśnictwa/ rosną znacznie szybciej niż wskaźniki wzrostu ogółu ludności utrzymującej się z tych działów.

CZYNNI ZAWODOWO W ROLNICTWIE

Struktura ludności utrzymującej się z rolnictwa oraz strukturę czynnych zawodowo w rolnictwie i zmiany jakie zaszły w tym zakresie od 1960 r. w układzie sektorowo-gałęziowym przedstawia tablica 6.

TABL. 6. UTRZYMUJĄCY SIĘ I CZYNNI ZAWODOWO W ROLNICTWIE

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ludność utrzymująca się głównie z pracy w rolnictwie		Czynni zawodowo w rolnictwie		
				ogółem	w tym kobiety	
		w tys.	w odsetkach	w tysiącach		w odsetkach
OGÓŁEM	1960	324,9	100,0	211,7	131,7	62,2
	1970	275,8	100,0	189,2	113,3	59,9
	1960=100	84,9	x	89,3	86,1	x
W tym pracujący:						
w uspołecznionych gospodarstwach rolnych 1/	1960	41,9	12,9	17,0	5,9	34,9
	1970	46,5	16,8	17,9	6,3	35,1
	1960=100	110,8	x	105,6	106,2	x
w swoich gospodarstwach rolnych	1960	268,5	82,7	186,7	121,8	65,3
	1970	196,6	71,3	154,6	102,6	66,4
	1960=100	73,2	x	82,8	84,2	x
w obsłudze rolnictwa	1960	7,5	2,3	3,1	0,3	9,6
	1970	24,4	8,8	12,0	2,4	20,0
	1960=100	323,6	x	382,8	801,7	x

1/ Bez spółdzielni produkcyjnych.

Podobnie jak w działach pozarolniczych, wskaźnik dynamiki czynnych zawodowo w rolnictwie jest wyższy /89,3 %/ niż wskaźnik ludności utrzymującej się z rolnictwa /84,9 %/. Liczba ludności rolniczej zmniejszyła się w dziesięcioleciu o 49,1 tys., tj. o 15,1 %. Spadek aktywności zawodowej w tej kategorii ludności spowodował, że liczba czynnych zawodowo w rolnictwie zmniejszyła się o 22,5 tys. /10,7 %/ z tego o 4,1 tys. /5,3 %/ mężczyźni i o 18,4 tys. /13,9 %/ kobiet.

Decydująca rola w tych przemianach społeczno-zawodowych przypadła gospodarce indywidualnej, która w naszym województwie jest formą dominującą: w 1970 r. 71,3 % ludności rolniczej utrzymywało się z pracy w swoich gospodarstwach rolnych. W okresie 1960-1970 liczba tej ludności zmniejszyła się o 71,9 tys. / o 26,8 %/, a liczba czynnych zawodowo w gospodarstwach o 32,1 tys. /o 17,2 %/. Silnemu spadkowi liczby ludności utrzymującej się głównie z pracy w swoich gospodarstwach indywidualnych odpowiada bardziej umiarkowany spadek liczby czynnych zawodowo w tych gospodarstwach.

Wspomniany spadek aktywności zawodowej w rolnictwie znalazł wyraz we wzroście wskaźnika przedstawiającego liczbę utrzymywanych przypadających na 100 czynnych zawodowo.

Wskaźnik ten wzrósł w całym rolnictwie z 56,4 w 1960 r. do 60,6 w 1970 r., w rolnictwie indywidualnym odpowiednio z 43,8 do 44,5. W uspołecznionych gospodarstwach rolnych wskaźnik na 100 pracujących przypada utrzymywanych wzrósł z 146,7 do 158,8, wiąże się to z dużą dietnością rodzin pgr-owców oraz stosunkowo nadal mniejszą aktywnością zawodową kobiet w tym sektorze gospodarki. Dynamika wzrostu zatrudnienia kobiet w rolnictwie jest słabsza niż ogółu zatrudnionych. Spadku liczby kobiet pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych /o 19,2 tys./ nie zrównoważył wzrost zatrudnienia kobiet w pozostałych grupach sektorowo-gałęziowych. To też zatrudnienie kobiet zmniejszyło się w 1970 r. w stosunku do 1960 r. o 13,9 %.

Najwyższy udział kobiet przypadał na rolnictwo indywidualne /66,4 %/. W rolnictwie indywidualnym obserwuje się częściowe zastępowanie mężczyzn odpływających z pracy w rolnictwie /spadek czynnych zawodowo mężczyzn o ok. 20 %/ przez kobiety. Na 100 mężczyzn czynnych zawodowo w swoich gospodarstwach rolnych przypadało w 1970 r. 197,3 kobiet /w 1960 r. - 187,8/.

Ludność utrzymująca się z pracy w swoich indywidualnych gospodarstwach rolnych starzeje się.

W wyniku spadku wskaźnika urodzeń w ostatnim dziesięcioleciu oraz w związku z odpływem młodzieży do pracy poza swoim gospodarstwem, średni wiek ludności utrzymującej się ze swoich gospodarstw rolnych wzrósł z 38 lat 1 1 miesiąca w 1960 r. do 38 lat 1 8 miesięcy w 1970 r. Większą wymowę ma zjawisko starzenia się gospodarujących. W 1960 r. młodzi gospodarujący /w wieku poniżej 35 lat/ stanowili 16,8 % /mężczyźni 12,7 %, kobiety 20,3 %/ ogółu gospodarujących, obecnie udział gospodarujących w tym wieku zmalał do 15,0 % /mężczyźni 10,0 %, kobiety 18,5 %/. Przeciwnie natomiast udział gospodarujących starych w wieku 60 lat i więcej powiększył się z 24,3 % /mężczyźni 29,1 %, kobiety 20,4% w 1960 r. do 25,9 % /mężczyźni 34,9 %, kobiety 19,7 %/ w 1970 r.

Starzenie się ludności w indywidualnych gospodarstwach rolnych znajduje przede wszystkim odbicie w liczbie gospodarujących, którzy liczą 60 i więcej lat, a więc wkrótce będą musieli przekazać gospodarstwo w inne ręce, o ile dysponują następcą.

W opracowaniu wyników spisu uzyskano informacje o tym czy :

- w gospodarstwach domowych tych starych gospodarujących są osoby młodsze /domniemani następcy/,
- czy starzy gospodarujący zamieszkują w jednym mieszkaniu z innym spokrewnionym gospodarstwem domowym /gdzie również można oczekiwać domniemanego następcy/.

Spośród gospodarstw rolnych stanowiących dla użytkownika główne źródło utrzymania 19,4 tys. gospodarstw /25,9 % ogółu tych gospodarstw/ prowadzonych jest przez osoby 60-letnie i starsze.

Sytuację tych gospodarstw uwzględniającą omówione wyżej warunki przedstawia tablica 7.

TABL. 7. GOSPODARSTWA DOMOWE Z GOSPODARUJĄCYM 60-LETNIM I STARSZYM

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Jednoosobowe	Wielooosobowe		
			razem	wiek najmłodszej osoby w gospodarstwie	
				poniżej 60 lat	60 lat i więcej
OGÓŁEM	19388	1989	17399	13061 ^{a/}	4338
Zamieszkałe samodzielnie	16620	1427	15193	11805	3388
Z innym gospodarstwem domowym	2768	562	2206	1256	950
oobym	363	100	263	195	68
spokrewnionym	2405	462	1943	1061	882

a/ W tym 11228 gospodarstw /tj. 86,0 %/ ma w swym składzie osoby poniżej 40 lat.

Przedstawione dane nie mogą oczywiście udzielić bezpośredniej odpowiedzi na pytanie ile i jakie gospodarstwa rolne mogą zostać w najbliższym czasie bez następców, pozwalają jednak na ocenę rozmiaru i charakteru problemu. 4983 gospodarstw, tj. 25,7 % gospodarstw starych użytkowników i 6,7 % ogółu gospodarstw indywidualnych zagrożonych jest bezpośrednio pozostaniem bez następcy /pozytywnie podkreślone w tablicy: gospodarstwa jednoosobowe i nie posiadające w swym składzie osób w wieku poniżej 60 lat oraz nie zamieszkujące wspólnie z innym spokrewnionym gospodarstwem domowym/.

Odnosnie pozostałych gospodarstw rolnych, nie wiadomo jednak, w jakim stopniu krewni mieszkający z gospodarującymi w podeszłym wieku są gotowi przejąć w przyszłości gospodarstwa.

Dla dalszego poznania problemu zbadać jeszcze warto, jak przedstawiają się gospodarstwa rolne ludzi starych pod względem wielkości powierzchni ogólnej gospodarstw. Gospodarstwa podzielono na wspomniane bezpośrednio zagrożone pozostaniem bez następcy i pozostałe. Problem ten przedstawia tablica 8.

Zarysowuje się prawidłowość, że im większe jest obszarowo gospodarstwo rolne, tym wyższy występuje odsetek gospodarujących w podeszłym wieku. Z ogólnej liczby gospodarstw pozostających w rękach starszych osób - ponad 50 % stanowią gospodarstwa o powierzchni 5 i więcej ha. Można sądzić, że wykorzystanie możliwości produkcyjnych tych gospodarstw nie jest w pełni efektywne, co ma wpływ na wielkość produkcji rolnej.

Liczba gospodarstw bezpośrednio zagrożonych brakiem następcy zmniejsza się w miarę wzrostu areału gospodarstw, natomiast w kategorii "pozostałych" gospodarstw zwiększa się. NSP - 1970 wykazał dalszy wzrost liczby ludności robotniczo-obłopskiej, łączącej pracę w swoim gospodarstwie rolnym z pracą poza tym gospodarstwem. W województwie opolskim łączenie obydwu tych zajęć ma już pewną tradycję.

60.36 121

TABL. 8. GOSPODARSTWA ROLNE GOSPODARUJĄCYCH 60-LETNICH I STARSZYCH
WEDŁUG POWIERZCHNI OGÓLNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE a - w liczbach bezwzględnych b - w odsetkach gospodarstw danej grupy wielkości 1/		Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni ogólnej w ha				
			poniżej 0,5	0,5-2	2-5	5-10	10 i więcej
OGÓŁEM	a	19388	866	3505	4629	8020	2341
	b	25,9	17,1	20,3	25,5	32,3	25,3
Bezpośrednio zagrożone pozostaniem bez następoy	a	4983	390	1535	1472	1371	212
	b	6,6	7,7	8,9	8,1	5,5	2,3
Pozostałe	a	14405	476	1970	3157	6649	2129
	b	19,3	9,4	11,4	17,4	26,8	23,0

1/ Użytkowanych jako główne źródło utrzymania. 2/ W podziale nie uwzględniono gospodarstw o powierzchni nie ustalonej.

Najlepiej przedstawić zagadnienie na tle struktury ludności zamieszkującej w gospodarstwach domowych, w skład których wchodzi użytkownik gospodarstwa rolnego.

W 1960 r. ogólna liczba osób w tych gospodarstwach domowych wynosiła 484,3 tys. W latach 1960-1970 liczba tej ludności zmniejszyła się o 15,9 tys. /o 3,3 %/ i wynosiła w 1970 r. 468,4 tys., co stanowiło 45,5 % ogółu ludności zamieszkałej w gospodarstwach domowych /w 1960 r. - 53,5 %/. Strukturę tej ludności według źródeł utrzymania przedstawia tablica 9.

TABL. 9. STRUKTURA LUDNOŚCI W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ludność wchodząca w skład gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego		
		w tys.	w %	1960=100
OGÓŁEM	1960	484,3	100,0	x
	1970	468,4	100,0	96,7
Czynni zawodowo	1960	283,7	58,6	x
	1970	271,0	57,8	95,5
wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym	1960	182,9	37,8	x
	1970	151,9	32,4	83,1
głównie w swoim gospodarstwie, a dodatkowo poza gospodarstwem	1960	3,7	0,8	x
	1970	2,7	0,6	75,0
głównie poza swoim gospodarstwem, a dodatkowo w gospodarstwie	1960	25,9	5,3	x
	1970	46,8	10,0	180,2
wyłącznie poza swoim gospodarstwem rolnym	1960	71,2	14,7	x
	1970	69,6	14,8	97,7
Bierni zawodowo	1960	200,6	41,4	x
	1970	197,4	42,2	98,4

Zmniejszenie się ogólnej liczby ludności w gospodarstwach domowych związanych z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi /o 15,9 tys./ znalazło swoje odbicie głównie w zmniejszeniu się czynnych zawodowo /o 12,7 tys./ w tej kategorii ludności. Należy zwrócić uwagę na niejednorodność zmian w poszczególnych grupach omawianej tutaj ludności czynnej zawodowo. Zasadnicze zmiany szły w 2-oh grupach:

- zmniejszyła się liczba tych osób, dla których praca w indywidualnych gospodarstwach była pracą jedyną /o 31,0 tys., tj. o 16,9 %/,
- zwiększyła się liczba tych czynnych zawodowo, dla których praca w gospodarstwie rolnym była pracą dodatkową /o 20,9 tys., tj. o 80,7 %/.

Trzy ostatnie kategorie czynnych zawodowo /z tabl. 9/ w sumie 119,1 tys. osób w 1970 r. /wobec 100,8 tys. w 1960 r./ zalicza się do ludności robotniczo-chłopskiej. Zdecydowana większość z nich wyjeżdża do pracy poza miejsce zamieszkania /znajdują zatrudnienie głównie w przemyśle, budownictwie i transporcie/ co ogranicza ich udział w pracach w gospodarstwach rolnych. Wkład pracy rolniczej bywa coraz częściej tak niewielki, że w spisie nie został odnotowany nawet jako praca dodatkowa /stąd 69,6 tys. osób określonych jako pracujące wyłącznie poza swoim gospodarstwem rolnym/. Zdecydowana większość spośród robotników - chłopów pracuje /poza swoim gospodarstwem/ w gospodarce uspołecznionej - / np. spośród 46,8 tys. pracujących głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w gospodarstwie 41,2 tys., tj. 88,0 %/. Warto zbadać /w przybliżeniu/ udział robotników-chłopów w ogóle zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej. W 1960 r. liczba tych osób - zamieszkałych w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, a pracujących poza gospodarstwem - stanowiła w 1960 r. - 37,8 %, w 1970 r. - 32,3 %.

Mimo dynamicznego wzrostu zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej w dziesięciolecie 1960-1970 /wzrost liczby czynnych zawodowo o 102,2 tys., tj. o 38,3 %/, rekrutacja pracowników ze środowiska chłopskiego niemal nadążyła za tym wzrostem. W wyniku tego utrzymuje się sytuacja, że mniej więcej co trzeci zatrudniony w gospodarce uspołecznionej pochodzi z tego środowiska.

Zmiany w liczbie czynnych zawodowo: pracujących wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym oraz pracujących - ponadto lub wyłącznie - poza swoim gospodarstwem w poszczególnych grupach wielkości gospodarstw przedstawia tablica 10.

TABL. 10. CZYNNI ZAWODOWO W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem		Wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym		Ponadto lub wyłącznie poza swoim gospodarstwem	
a-czynni zawodowo w tysiącach	b-na 100 gospodarstw danej grupy wielkości	1960	1970	1960	1970	1960	1970
OGÓŁEM ^{1/}							
a		283,7	271,0	182,9	151,9	100,8	119,1
b		226	233	145	130	80	103
w gospodarstwach o powierzchni ogólnej w ha							
Poniżej 0,5							
a		30,4	36,7	6,7	9,6	23,7	27,1
b		153	181	34	47	119	133
0,5 - 2							
a		76,6	74,3	36,0	30,9	40,6	43,4
b		201	210	94	87	107	123
2 - 5							
a		63,8	58,4	41,4	31,8	22,4	26,6
b		235	241	153	131	83	109
5 - 10							
a		84,6	72,5	73,1	54,9	11,5	17,6
b		269	273	232	207	37	66
10 i więcej							
a		28,1	28,6	25,6	24,4	2,5	4,2
b		310	296	283	253	27	44

^{1/} W podziale według grup wielkości nie uwzględniono gospodarstw o powierzchni nie ustalonej.

Z uwagi na zaszłe w ciągu 10 lat zmiany zarówno liczby gospodarstw rolnych, jak i ich struktury według wielkości bardziej adekwatny jest wskaźnik liczby czynnych na 100 gospodarstw. Wzrost wskaźnika czynnych zawodowo ogółem /z 226 w 1960 r. do 233 w 1970 r./ nastąpił jedynie w wyniku zwiększenia liczby pracujących - ponadto lub wyłącznie - poza swoim gospodarstwem. Zwraca się uwagę, że liczba czynnych zawodowo wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym wzrosła jedynie w najmniejszych gospodarstwach /poniżej 0,5 ha/.

Natomiast w drugiej kategorii osób - czynnych zawodowo poza swoim gospodarstwem rolnym, we wszystkich grupach wielkości gospodarstw wzrosły zarówno liczby bezwzględne jak i wskaźniki na 100 gospodarstw

danej grupy wielkości. Stwierdzić należy, że odpływ siły roboczej z rolnictwa indywidualnego do zawodów poza gospodarstwami obejmuje nie tylko rezerwy siły roboczej, ale powoduje również zmniejszenie się obsady poszczególnych gospodarstw /również największych obszarowo/ czynnych wyłącznie w swoich gospodarstwach.

STRUKTURA
LUDNOŚCI
WEDŁUG GRUP
SPOŁECZNYCH

W NSP - 1970 po raz pierwszy uzyskano podział na grupy społeczne nie tylko osób pracujących i przez nie utrzymywanych lecz także posiadających niezarobkowe źródło utrzymania /według poprzednio posiadanej grupy społecznej/. W ten sposób uzyskano po raz pierwszy możliwość grupowania całej ludności. Zagadnienie to przedstawia tablica 11.

TABL. 11. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG GRUP SPOŁECZNYCH

GRUPY SPOŁECZNE	Ogółem	Pracujący	Posiadający niezarobkowe źródło utrzymania	Utrzymywani	Ogółem	Pracujący	Posiadający niezarobkowe źródło utrzymania
	w tysiącach				w odsetkach		
OGÓŁEM	1058,4	509,6	93,7	455,1	100,0	100,0	100,0
Pracownicy fizyczni	593,4	241,2	70,5	281,7	56,5	47,3	80,8
Pracownicy umysłowi ^{2/}	229,1	118,3	14,4	96,4	21,8	23,2	16,5
Członkowie spółdzielni produkcyjnych 3/	6,5	3,2	0,0	3,3	0,6	0,6	0,0
Wykonujący pracę nakładową	2,9	2,3	0,0	0,6	0,3	0,5	0,0
Utrzymujący się z pracy w oparciu o umowę agencyjną	3,6	2,7	0,0	0,9	0,4	0,6	0,0
Rolnicy indywidualni	199,3	135,6	2,2	61,5	19,0	26,6	2,6
Pozostali pracujący na rachunek własny	14,8	6,2	0,1	8,5	1,4	1,2	0,1
Nie ustalona grupa społeczna	8,8	0,1	6,5	2,2	x	x	x

1/ W strukturze procentowej nie uwzględniono nie ustalonej grupy społecznej. 2/ Łącznie z duchownymi, których liczby wynosiły: 544 pracujących i 638 posiadających źródło niezarobkowe. 3/ Łącznie z pracującymi na działkach przyzagrodowych.

Najliczniejszą grupę społeczną ludności czynnej i biernej zawodowo przekraczającą połowę liczby ludności stanowią pracownicy fizyczni /56,5 %/. Na drugim miejscu występują pracownicy umysłowi /21,8 %/, a na trzecim rolnicy indywidualni /19,0 %/. Ludność pozostałych grup społecznych liczy tylko około 3 %. Relacje wśród osób pracujących kształtowały się odmiennie. Zmniejszył się udział pracowników fizycznych, a wzrósł udział rolników indywidualnych. Wskazuje to wyraźnie, że pracownicy fizyczni są w znacznie wyższym stopniu obciążeni utrzymywaniem członkami rodziny niż pracownicy umysłowi, a zwłaszcza niż rolnicy indywidualni. Wśród osób posiadających źródło niezarobkowe zdecydowaną przewagę mają byli pracownicy fizyczni /80,8 %/; są to głównie emeryci i renciści. Stosunkowo dużą grupę stanowią również dawni pracownicy umysłowi /16,5 %/.

**STRUKTURA LUDNOŚCI
WEDŁUG POZIOMU
WYKSZTAŁCENIA**

Strukturę ludności według poziomu wykształcenia z uwzględnieniem zmian w tym zakresie na przestrzeni 10-lecia 1960-1970 przedstawia tablica 12

TABL. 12. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność w wieku 15 lat i więcej ^{a/}				
	1960	1970		1960	1970
	w tysiącach	1960=100		w odsetkach	
OGÓŁEM ^{b/}	639,1	750,0	117,4	100,0	100,0
z wykształceniem:					
Wyższym	8,0	14,3	177,8	1,3	1,9
Średnim ^{o/}	50,4	81,5	161,6	7,9	11,0
Zasadniczym zawodowym i niepełnym średnim d/	31,0	113,8	367,4	4,9	15,3
Podstawowym	390,1	429,7	110,2	61,2	57,7
Niepełnym podstawowym i bez wykształcenia	157,2	105,1	66,8	24,7	14,1

a/ 1960 r. 14 lat i więcej. b/ W podziale według poziomu nie uwzględniono wykształcenia nie ustalonego. o/ Łącznie z pomaturalnym i niepełnym wyższym. d/ Co najmniej 3 klasy.

Zwraca uwagę fakt, że udział liczby osób bez wykształcenia podstawowego w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej zmniejszył się z 24,7 % w 1960 r. do 14,1 % w 1970 r. Jednocześnie udział liczby z wykształceniem ponadpodstawowym w 1960 r. wynosił tylko 14,1 %, to w 1970 r. wzrósł dwukrotnie, do poziomu 28,2 %.

Nastąpił blisko 4-krotny wzrost liczby osób z wykształceniem zawodowym i niepełnym średnim stanowiącym trzon kadry robotników wykwalifikowanych. Liczba osób z wykształceniem średnim lub wyższym wzrosła o około 65 %.

Wykształcenie kobiet niezbyt odbiega od wykształcenia mężczyzn. Strukturę ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci przedstawia tablica 13.

TABL. 13. STRUKTURA LUDNOŚCI W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG PŁCI I POZIOMU WYKSZTAŁCENIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	Mężczyźni	Kobiet,	Mężczyźni	Kobiety	Na 100 męż- czyzn przypa- da ko- biet
	w tysiącach		w odsetkach		
OGÓŁEM ^{a/}	350,6	399,4	100,0	100,0	113,9
z wykształceniem:					
Wyższym	9,8	4,5	2,8	1,1	45,5
Średnim ^{b/}	39,1	42,4	11,2	10,6	108,6
Zasadniczym zawodowym i niepełnym średnim	71,9	41,9	20,5	10,5	58,3
Podstawowym	184,1	245,6	52,5	61,5	133,4
Niepełnym podstawowym i bez wykształcenia	43,3	61,8	12,3	15,5	142,9
w tym analfabeoi ^{o/}	2,7	6,2	0,8	1,5	224,9

a/ W podziale według poziomu nie uwzględniono wykształcenia nie ustalonego. b/ Łącznie z pomaturalnym i niepełnym wyższym. o/ Umiejący tylko czytać oraz nie umiejący pisać ani czytać.

Mężczyźni z wyższym wykształceniem są ponad dwukrotnie liczniejsi niż kobiety. Również blisko dwukrotnie więcej mężczyzn niż kobiet posiada wykształcenie zasadniczo zawodowe i niepełne średnie. Wynika to z pewnych zaniedbań w kontynuowaniu nauki przez dziewczęta na wsi zwłaszcza w okresie przed 1960 r. Z drugiej strony wyraźnie większy jest udział kobiet niż mężczyzn z wykształceniem podstawowym.

wym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia. Sytuacja pod tym względem zmienia się stale na korzyść kobiet. Wyniki spisu dla województwa opolskiego wykazały na przykład, że w grupie wiekowej 20-29 lat na 100 mężczyzn przypadało kobiet:

- z wykształceniem wyższym - 88,
- z wykształceniem średnim oraz pomaturalnym i niepełnym wyższym - 142,
- w tym: z wykształceniem pomaturalnym - 253, i niepełnym wyższym - 142,
- z niepełnym wyższym wykształceniem - 123.

Analfabetyzm jest zjawiskiem szczerkowym i dotyczy przede wszystkim ludności w podeszłym wieku. Wśród młodszych analfabetyzm występuje z reguły u osób w jakimś stopniu upośledzonych. 66,7 % analfabetów stanowią osoby w wieku 60 lat i więcej /wśród mężczyzn 54,5 %, wśród kobiet - 72,1 % /.

Aktywność zawodowa zarówno mężczyzn i kobiet, jest zależna od poziomu wykształcenia. Im wyższe wykształcenie ludności tym mniejszy odsetek wśród nich osób nie pracujących zawodowo. Zagadnienie to przedstawia tablica 14.

TABL. 14. BIERNI ZAWODOWO W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG PŁCI I POZIOMU WYKSZTAŁCENIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Mężczyźni	Kobiety
	w tys.	w odsetkach ogółu osób z danym poziomem wykształcenia		
OGÓŁEM ^{a/}	213,8	28,5	19,5	36,4
z wykształceniem:				
Wyższym	0,7	4,7	3,9	5,9
Średnim ^{b/}	12,6	15,5	11,9	18,7
Zasadniczym zawodowym i niepełnym średnim	20,7	18,2	10,9	30,7
Podstawowym	140,8	32,8	23,2	39,9
Niepełnym podstawowym i bez wykształcenia	36,0	34,3	27,9	38,8

a/ W podziale według poziomu - nie uwzględniono wykształcenia nie ustalonego. b/ Łącznie z pomaturalnym i niepełnym wyższym.

Powyższa tabela nie wykazuje nie wykorzystanych zasobów siły roboczej, bowiem wśród biernych znajduje się ludność kontynuująca naukę oraz w wieku emerytalnym. Zasoby nie wykorzystanej siły roboczej czyli grupę ludności w wieku produkcyjnym i posiadającej wykształcenie ponadpodstawowe przedstawia tablica 15.

TABL. 15. NIE WYKORZYSTANE ZASOBY SIŁY ROBOCZEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nie pracujący i nie uczący się w wieku 15 i więcej lat /bez osób w wieku poprodukcyjnym/					
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
				w odsetkach osób o danym poziomie wykształcenia		
OGÓŁEM	14050	4162	9888	7,0	3,6	11,6
z wykształceniem:						
Wyższym	324	174	150	2,4	1,9	3,5
Pomaturalnym	198	42	156	2,9	1,9	3,4
Niepełnym wyższym	137	61	76	2,6	2,2	2,9
Średnim	4618	1256	3362	7,0	3,8	10,2
Zasadniczym zawodowym	6710	2260	4450	7,8	3,8	16,8
Niepełnym średnim	2063	369	1694	8,5	3,6	12,0

Wyższy odsetek rezerwy kwalifikowanej siły roboczej wśród kobiet wiąże się z ich obciążeniem obowiązkami rodzinnymi. Wśród mężczyzn zwraca uwagę zbliżony odsetek nie pracujących i nie uczących się w

wszystkich kategoriach poziomu wykształcenia.

Zwraca uwagę stosunkowo duża liczba młodzieży /w wieku 15-29 lat/, która nie uczy się ani nie pracuje. NSP-1970 wykazał w tej kategorii 25,7 tys. osób, tj. 10,2 % ogółu ludności w tym wieku, z tego 5,7 tys. /4,5 %/ młodzieży męskiej i 20,0 tys. /15,9 %/ młodzieży żeńskiej. Odsetek młodzieży nie uczącej się i nie pracującej jest wyższy na wsi /11,6 %/ niż w miastach /8,6 %/. Znacznie wyższy jest odsetek kobiet niż mężczyzn co wiąże się z faktem wstępowania kobiet w związki małżeńskie i przerwania nauki lub pracy.

W miastach nie uczyło się i nie pracowało 10,4 tys. osób, tj. 8,6 % ludności w tym wieku, z tego 2,4 tys. /4,1 %/ mężczyzn i 8,0 tys. /12,7 %/ kobiet. Natomiast na wsi odpowiednie liczby wyniosły: 15,3 tys. /11,6 %/ ogółem 3,3 tys. /4,8 %/, mężczyzn i 12,0 tys. /19,0 %/ kobiet. Charakterystycznie kształtował się udział tej kategorii młodzieży w grupie wiekowej 16-17 lat: w miastach nie uczących się i nie pracujących było 4,4 % chłopów i 6,4 % dziewcząt, na wsi 7,3 % chłopów i 15,6 % dziewcząt. Wskazuje to, że w warunkach wiejskich młodzież po ukończeniu szkoły podstawowej nie posiada równorzędnej z warunkami miejskimi możliwości kształcenia się lub podjęcia pracy. Wśród starszej młodzieży - np. w grupie wiekowej 18-24 lat poza nauką i pracą pozostawało: w miastach 5,5 % mężczyzn i 12,8 % kobiet; na wsi 5,3 % mężczyzn i 18,0 % kobiet. Charakterystyczne jest porównanie danych dla kobiet w miastach i na wsi w 1960 r. i 1970 r. /grupowanie dostosowano do przyjętego przy opracowaniu wyników spisu 1960 r./ co przedstawia tablica 16.

TABL. 16. KOBIEТЫ NIE PRACUJĄCE I NIE UCZĄCE SIĘ

GRUPY WIEKU	Miasta		Wieś	
	1960	1970	1960	1970
	w odsetkach ^{a/}			
14 - 15 lat	8,2	3,1	27,2	12,1
16 - 17	16,8	6,4	24,3	15,6
18 - 24	23,9	12,8	22,0	18,0
25 - 29 lat	41,6	20,1	34,1	26,0

a/ Ogólnej liczby kobiet w danej grupie wieku.

Duży spadek odsetka w rocznikach 14-15 lat wyjaśnia się przedłużeniem granicy obowiązku szkolnego. Podobnie w rocznikach 16-17 lat znacznie wyższy niż poprzednio odsetek młodzieży kontynuuje naukę, nie mniej jednak wśród dziewcząt wiejskich kształtuje się on wolniej za nisko. W miastach i na wsi wskaźniki rosną w miarę wyższego wieku /wychodzenia za mąż/, lecz w miastach kształtują się na niższym poziomie niż na wsi. W wieku 25-29 lat na wsi około jedna czwarta kobiet nie pracuje. Charakterystyczne, że w starszych grupach wieku odsetek ten maleje do rzędu około 14 % /w grupie 40-49 lat/, aby następnie zwiększyć się do rzędu około 50 % /w grupie 60-64 lata/. Świadczy to, że kobieta wiejska, odchowawszy dzieci, rzadko pozostaje nie pracującą, dopóki nie zmusi jej do tego wiek.

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG KIERUNKÓW WYKSZTAŁCENIA

W NSP-1970 obok poziomu wykształcenia zbadano - również po raz pierwszy - kierunek wykształcenia. Wyróżniono w opracowaniu kilkanaście grup kierunków, wiążących się ściśle z odpowiednim poziomem wykształcenia /ponadpodstawowego/.

W ujęciu kompleksowym zdecydowanie najliczniej reprezentowana jest grupa kierunków technicznych /46,1 %/ ogółu osób z wykształceniem ponadpodstawowym/. Pozostałe grupy kierunków są reprezentowane mniej licznie i udział ich w kolejności jest następujący:

ogólnokształcący	14,1 %
ekonomiczny	9,7 %
rolniczy	6,6 %
handlowo gastronomiczny i hotelarski /usługi/	6,2 %
nauczycielski /pedagogiczny/	5,0 %
służba zdrowia /medyczny/	3,5 %
humanistyczny i/	2,4 %
nauki ścisłe ^{1/}	0,8 %

1/ Dotyczy tylko wykształcenia wyższego.

prawo i administracja ^{1/}	0,6 %
artystyczny	0,5 %
pozostałe i nie ustalone ^{2/}	4,5 %

1/ Dotyczy tylko wykształcenia wyższego. 2/ Wystąpiły w spisie stosunkowo liczne przypadki braku informacji o kierunku wykształcenia.

Charakterystyczne, że w województwie opolskim gdzie około 35 % czynnych zawodowo pracuje w rolnictwie, siedmiokrotnie mniej jest osób z wykształceniem rolniczym niż technicznym. Zwraca także uwagę wysoki udział osób z wykształceniem ogólnokształcącym. Wśród mężczyzn, aż 66,2 % legitymuje się wykształceniem technicznym, a tylko 6,6 % rolniczym – przy 9,3 % udziału wykształcenia ogólnokształcącego i 5,6 % ekonomicznego. Wśród kobiet struktura przedstawia się odmiennie: 18,9 % z wykształceniem technicznym, 20,6 % ogólnokształcącym, 15,3 % ekonomicznym, 12,5 % handlowo-gastronomicznym i hotelarskim, 9,4 % nauczycielskim, 6,7 % służba zdrowia i 6,3 % rolniczym. Najbardziej sfeminizowane kierunki wykształcenia to handlowo-gastronomiczny i hotelarski /udział kobiet wynosi 85,6 %/, służba zdrowia /80,7 %/ i nauczycielski /80,2 %/.

W poszczególnych poziomach wykształcenia udział poszczególnych grup kierunków różni się znacznie. I tak wśród osób z wykształceniem /ukończonym /:

- wyższym – przeważają kierunki: techniczny /26,1 %/, humanistyczny /20,1 %/ i służba zdrowia /14,1 %/. Na kierunek rolniczy przypada 11,6 %,
- pomaturalnym – większość /57,5 %/ stanowią osoby z wykształceniem nauczycielskim, inne duże licznie pozoje, to techniczny /12,1 %/ i służba zdrowia /12,0 %/,
- średnim – najwięcej jest osób z wykształceniem ogólnokształcącym /30,1 %/, technicznym /29,5 %/, ekonomicznym /18,5 %/, nauczycielskim /8,0 %/ i rolniczym /7,3 %/,
- zasadniczym zawodowym – dominuje kierunek techniczny /73,7 %/. Daleko mniej liczny jest handlowo-gastronomiczny /13,9 %/ i rolniczy /5,9 %/.

We wszystkich poziomach wykształcenia można zauważyć niedostateczny udział kierunku rolniczego.

Istotne zagadnienie to stopień wykorzystania w pracy osób z wykształceniem rolniczym. Spośród 13,8 tys. osób ujętych w tej kategorii wykształcenia – czynnych zawodowo było 11,5 tys., tj. 82,8 % /wśród osób z ukończonym wykształceniem wskaźnik wynosił 85,6 %/. Z podanej liczby /11,5 tys./ pracowało w rolnictwie tylko 6,1 tys. czyli 53,1 %, przy czym w grupie osób z pełnym wyższym wykształceniem odsetek ten wynosił 54,9 %, a z wykształceniem pomaturalnym zaledwie 36,0 %.

Jednocześnie wielu posiadających wykształcenie rolnicze pracowało w przemyśle /1,5 tys./, w handlu /0,8 tys./, i leśnictwie /0,7 tys./ osób. Natomiast wśród 18,0 tys. czynnych zawodowo w rolnictwie, a posiadających wykształcenie ponadpodstawowe, najliczniej występowali posiadający wykształcenie techniczne /6,7 tys./. Ponadto z wykształceniem ogólnokształcącym 1,6 tys. oraz ekonomicznym 1,4 tys. Ogólna liczba osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym rolniczym /5,2 tys./, do którego zaliczono także absolwentów szkół przysposobienia rolniczego, w zestawieniu z ogólną liczbą czynnych w rolnictwie indywidualnym /154,6 tys./, dla którego szkoły te są głównie przeznaczone, świadczy o wielkich brakach, jeśli idzie o oświatę rolniczą.

Chcąc poznać bardziej szczerze stopień wykorzystania umiejętności zawodowych osób z wykształceniem ponadpodstawowym, należy zastosować w odniesieniu do ogółu osób o danym poziomie i kierunku wykształcenia – wskaźnik pokazujący jaki był wśród nich odsetek osób biernych zawodowo i nie uożających się dalej. Odsetek ten był najwyższy wśród osób z niepełnym średnim wykształceniem /10,9 %/ i wśród absolwentów szkół średnich /10,2 %/, nieco niższy u absolwentów zasadniczych szkół zawodowych /9,5 %/.

W podanych kategoriach poziomu wykształcenia udział osób nie pracujących – w układzie według kierunków wykształcenia – był zróżnicowany. Szczególnie wysoko kształtował się on u osób:

- z wyższym wykształceniem – w kierunkach: artystycznym /15,9 % nie pracujących/ i humanistycznym /7,5 %/,
- z wykształceniem pomaturalnym – w kierunku ekonomicznym /7,7 %/,
- z niepełnym wyższym wykształceniem w kierunku artystycznym /13,2 %/,
- ze średnim wykształceniem – w kierunkach: nauczycielskim /17,6 %/, ogólnokształcącym /14,5 %/, hotelarsko-gastronomicznym /14,5 %/ i artystycznym /15,4 %/,
- z wykształceniem zasadniczym zawodowym – w kierunkach: handlowo-gastronomicznym /17,8 %/ i służba zdrowia /23,4 %/,
- z niepełnym średnim wykształceniem – w kierunkach: nauczycielskim /25,1 %/ i ogólnokształcącym /15,7 %/.

Natomiast najniższy odsetek osób "nie wykorzystanych" notuje się z reguły wśród posiadających wy -

kształcenie techniczne.

MATKI WEDŁUG
LICZBY DZIECI

W 1970 r. liczba kobiet w wieku 15 lat i więcej wynosiła 399,4 tys. a wśród nich było 168,1 tys., tj. 42,1 % matek wychowujących dzieci w wieku do 16 lat. W zależności od wieku kobiet odsetek ten w poszczególnych grupach wieku kształtuje się następująco:

15 - 19 lat	-	2,3 %	35 - 39 lat	-	86,1 %
20 - 24	-	38,8 %	40 - 44	-	72,7 %
25 - 29	-	78,9 %	45 - 49	-	52,9 %
30 - 34	-	88,0 %	50 lat i więcej	-	7,4 %

Wśród kobiet w wieku 25-39 lat wychowuje dzieci ok. 80 %, dopiero po przekroczeniu tego wieku odsetek ten stopniowo spada.

Odsetek kobiet wychowujących dzieci wśród kobiet biernych zawodowo jest znacznie niższy /25,9 %/, niż wśród czynnych zawodowo /51,3 %/.

Fakt ten wynika z tego, że wśród kobiet biernych zawodowo występują roczniki szkolne i osoby w wieku poprodukcyjnym, które nie mają już dzieci na wychowaniu.

Najwięcej było matek wychowujących jedno dziecko do lat 16, bo 38,5 %, niewiele mniej z dwojgiem dzieci 36,1 %. Matki wychowujące 3 dzieci stanowiły 16,1 %, a 4 i więcej dzieci 9,3 %. Zatem rodziną najbardziej typową jest rodzina z jednym lub dwojgiem dzieci do lat 16. Przewaga matek z dwojgiem dzieci występuje w grupie wieku 25-39 lat. W pozostałych grupach wieku zdecydowanie więcej jest matek wychowujących tylko 1 dziecko.

Liczba dzieci do lat 16 wychowywanych przez jedną matkę wynosi przeciętnie 2,02, utrzymujących się z pracy poza rolnictwem 1,85, a u matek pracujących poza rolnictwem przeciętna ta wynosi 1,79, u matek utrzymywanych przez pracujących poza rolnictwem 2,01, zaś u matek utrzymujących się z pracy w rolnictwie 2,32.

Różnice w przeciętnej liczbie dzieci przypadających na 1 kobietę zależą też od poziomu ich wykształcenia - od 1,49 u kobiet z wykształceniem wyższym, 1,58 z wykształceniem średnim, 2,10 z wykształceniem podstawowym do 2,34 z wykształceniem niepełnym podstawowym. Matek wychowujących dzieci najczęściej było takich, których najmłodsze dziecko liczyło 7-16 lat, bo aż 76,8 tys., tj. 45,7 %. Kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku 3-6 lat było 45,1 tys., tj. 26,8 %, a w wieku 0-2 lat - 46,1 tys., tj. 27,5 %. Wskaźniki te inaczej kształtują się dla kobiet czynnych i biernych zawodowo np. kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku 0-2 lat jest wśród czynnych zawodowo 25,0 %, a wśród biernych 35,8 %.

Wynika stąd fakt, iż posiadanie małego dziecka ogranicza aktywność zawodową kobiet

GOSPODARSTWA
DOMOWE
I STRUKTURA
RODZIN

Gospodarstw domowych w 1970 r. było 298,9 tys. W odniesieniu do 1960 r. liczba ich wzrosła o 34,9 tys., co stanowi 13,2 %. W ogólnej liczbie gospodarstw 116,4 tys., tj. 38,9 % stanowią gospodarstwa domowe, w skład których wchodzi użytkownik indywidualnego gospodarstwa rolnego. Liczba gospodarstw domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego zmniejszyła się ze 125,7 tys. w 1960 r. do 116,4 tys. w 1970 r., tj. o 7,4 %. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosi 3,44. W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego przeciętna liczba osób na 1 gospodarstwo wynosi 4,02, w pozostałych gospodarstwach 3,07 osób. Przeciętne te w 1960 r. wynosiły odpowiednio: 3,43, 3,04 oraz 3,85 osób.

W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego przeciętna liczba osób na 1 gospodarstwo wynosi 4,02, w pozostałych gospodarstwach 3,07 osób. Przeciętne te w 1960 r. wynosiły odpowiednio: 3,43, 3,04 oraz 3,85 osób.

Z ogółu gospodarstw domowych 235,7 tys., tj. 78,9 % zamieszkiwało samodzielnie, a 63,2 tys., tj. 21,1 % - mieszkało wspólnie z innymi gospodarstwami domowymi. Spośród gospodarstw domowych zamieszkujących wspólnie 22,0 tys., tj. 7,3 % ogółu gospodarstw zajmowało wspólnie mieszkanie z obcymi gospodarstwami. Można przyjąć, że każde z tych gospodarstw pragnęłoby mieć samodzielne mieszkanie. Pozostałe 41,2 tys., tj. 13,8 % gospodarstw domowych zamieszkiwało wspólnie z gospodarstwami spokrewnionymi. Z liczby gospodarstw domowych zamieszkujących wspólnie z gospodarstwami spokrewnionymi w 7,9 tys. przypadków, tj. 2,7 % ogółu gospodarstw domowych współzamieszkującymi gospodarstwami spokrewnionymi były osoby samotne nie pozostające w związku małżeńskim. W 33,3 tys. przypadków, tj. 11,1 % współzamieszkującymi gospodarstwami spokrewnionymi były gospodarstwa wieloosobowe lub jednoosobowe, lecz osób pozostających w związku małżeńskim /małżeństwa rozdzielone/. Można przyjąć, że w większości tych przypadków występuje chęć posiadania samodzielnego mieszkania.

Struktura gospodarstw domowych według składu osób przedstawia się następująco: z ogólnej liczby gospodarstw domowych 251,2 tys., tj. 84,0 % stanowiły gospodarstwa wieloosobowe, a 47,7 tys., tj. 16,0 % gospodarstwa jednoosobowe. Wśród gospodarstw wieloosobowych większość stanowią gospodarstwa

stwa domowe jednorodzinne, tj. takie, w skład których wchodzi tylko jedna rodzina. Liczba gospodarstw jednorodzinnych wyniosła 234,7 tys. tj. 93,4 % gospodarstw wieloosobowych i 78,5 % ogółu gospodarstw domowych. Gospodarstw wielorodzinnych było 12,0 tys., tj. 4,8 % gospodarstw wieloosobowych i 4,0 % wszystkich gospodarstw domowych. Resztę gospodarstw wieloosobowych stanowiły gospodarstwa bez rodzin, których było 4,5 tys., tj. 1,8 % gospodarstw wieloosobowych i 1,5 % ogółu gospodarstw domowych.

Spółród gospodarstw jednorodzinnych zdecydowaną większość stanowią gospodarstwa domowe złożone wyłącznie z członków jednej rodziny. Liczba takich gospodarstw wynosiła 203,6 tys., tj. 86,7% gospodarstw jednorodzinnych i 68,1 % ogółu gospodarstw domowych.

Pozostałe gospodarstwa jednorodzinne 31,1 tys., tj. 13,3 % gospodarstw jednorodzinnych składają się oprócz ścisłej rodziny także z innych osób. Wśród nich 21,7 tys. stanowią przypadki /9,2 % gospodarstw jednorodzinnych i 7,3 % ogółu gospodarstw/, kiedy w skład gospodarstw prócz rodziny, wchodzi krewni starszego pokolenia w linii prostej. Dalsze 9,4 tys. stanowią przypadki /4,0 % gospodarstw jednorodzinnych i 3,2 % ogółu gospodarstw domowych/, gdy oprócz rodziny w skład gospodarstwa wchodzi dalsi krewni, albo osoby obce.

W skład 12,0 tys. gospodarstw domowych wielorodzinnych wchodziło 24,3 tys. rodzin. Jak wynika z danych spisowych, prawie w całości /11,4 tys./ gospodarstwa wielorodzinne składają się z rodzin spokrewnionych w linii prostej /rodziny rodziców i ich dzieci/. O zapotrzebowaniu na odrębne mieszkania w tym przypadku decydują w znacznym stopniu przesłanki natury osobistej.

Strukturę rodzin według typów i liczby dzieci przedstawia tablica 17.

TABL. 17. RODZINY WEDŁUG LICZBY DZIECI

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem	Typ rodziny		
a - rodziny	b - w odsetkach ogółu rodzin		małżeństwo	matka z dziećmi	ojciec z dziećmi
OGÓŁEM	a	259016	225062	30532	3422
	b	100,0	86,9	11,8	1,3
w tym "rozwojowe"	a	128977	119346	9041	590
	b	49,8	46,1	3,5	0,2
Bez dzieci	a	47294	47294	x	x
	b	18,2	18,2	x	x
Z 1 dzieckiem	a	76281	55574	18589	2118
	b	29,5	21,5	7,2	0,8
Z 2 dziećmi	a	72606	64376	7407	823
	b	28,0	24,8	2,9	0,3
Z 3 dziećmi	a	37263	34032	2923	308
	b	14,4	13,2	1,1	0,1
Z 4 i więcej dziećmi	a	25572	23786	1613	173
	b	9,9	9,2	0,6	0,1

Pojęcie "dzieci" odnosi się do osób w każdym wieku, jeżeli zamieszkują z rodzicami i nie tworzą odrębnych rodzin. Rodziny tzw. "rozwojowe" /takie, w których liczba osób może się jeszcze zwiększyć - kryterium wiek rodziców/ stanowią prawie połowę ogółu rodzin. W rodzinach "rozwojowych" w 92,5 % występują rodziny z małżeństwem, podczas gdy w "nierozwojowych" w 81,3 %. Pozwala to na przypuszczenie, że ludzie starsi pozostający w stanie wolnym częściej tworzą rodzinę ze swoimi dorosłymi dziećmi niż ma to miejsce w przypadku młodych matek i ojców z małymi dziećmi.

Małżeństwa bezdzietne stanowią 18,2 % ogółu rodzin. Udział rodzin z jednym i dwójkiem dzieci łącznie wynosi 57,5 %. Rodziny posiadające 4 lub więcej dzieci stanowią tylko 9,9 % w ogólnej liczbie rodzin. Rodzin bezdzietnych jest prawie 2 razy tyle co posiadających 4 dzieci i więcej. Samotnych matek z dziećmi wśród rodzin "rozwojowych" było ok. 9,0 tys., a ojców z dziećmi zaledwie 590 rodzin.

Po raz pierwszy uzyskano z NSP- 1970 dane o utrzymujących i utrzymywanych w nowym ujęciu. Ogół osób posiadających własne źródła utrzymania podzielono na nieżywcicieli, tj. takie osoby, które nie mają nikogo na utrzymaniu, oraz żywcicieli, tj. osoby obciążone utrzymywaniem przez siebie członkami rodziny.

W 1970 r. posiadających własne źródła utrzymania było 603,3 tys. osób /57,0 %/, 455,1 tys. sta-

nowią utrzymywani. Na 100 posiadających własne źródło utrzymania przypada 75 utrzymywanych. Wśród posiadających własne źródła utrzymania jest 277,5 tys. nieżywcioeli, tj. 46,0 %. Pozostali część osób posiadających własne źródła utrzymania licząca 325,9 tys. to utrzymujący członków rodzin. Na 100 utrzymujących w tej relacji przypada 134 utrzymywanych. Jedynych żywioeli było 76,5 tys. a współżywcioeli 249,4 tys. Jako współżywcioeli potraktowano w spisie tylko małżeństwa. Jedyni żywioiele mieli na utrzymaniu 168,4 tys. osób, a więc na 100 jedynych żywioeli przypadało 220 osób utrzymywanych. Wśród jedynych żywioeli 55,6 tys. osób /w tym 54,5 tys. mężczyzn/ utrzymują między innymi utrzymywanymi także swojego współmałżonka. W takiej sytuacji na 100 utrzymujących przypada 243 utrzymywanych.

Dane o sytuacji współżywcioeli wykazują, że praca zawodowa męża i żony powoduje, że na 100 ze spółów współżywcioeli /200 osób utrzymujących/ przypada średnio tylko 216 osób utrzymywanych.

Informacje o współżywcioelach i utrzymywanych przez nich członków rodziny pozwoliły na ścisły - lejszy podział wszystkich osób według działów gospodarki narodowej. W poprzednich spisach utrzymywanym przypisywano zawsze dział gospodarki jednego utrzymującego, a w przypadku współżywcioela utrzymującym był z reguły mężczyzna. W wyniku takiego podejścia relacja utrzymywanych do posiadających własne źródła utrzymania była podwyższona w działach zatrudniających głównie mężczyzn, a za - niżona w działach o przewadze kobiet.

W spisie 1970 r. utrzymano dla porównań tradycyjny sposób klasyfikacji i dokonano nowego skłasyfikowania osób utrzymywanych przez współżywcioeli przyjmując, że są oni w połowie utrzymywani przez każdego z nich. Różnice między tradycyjnym i nowym ujęciem utrzymywanych przedstawia tablica 18.

TABL. 18. UTRZYMYWANI W NIEKTÓRYCH DZIAŁACH GOSPODARKI NARODOWEJ

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	Utrzymywani w ujęciu			
	tradycyjnym		nowym	
	w tys.	na 100 pracujących a/	w tys.	na 100 pracujących a/
Przemysł	164,9	100	144,0	87
Budownictwo	38,5	122	29,9	94
Rołnictwo	106,2	63	135,5	80
Leśnictwo	6,3	125	4,6	91
Transport i łączność	38,3	119	31,1	97
Handel	17,0	52	22,4	69
Oświata i wychowanie	8,5	43	13,3	67
Ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	6,7	45	9,5	64

a/ W danym dziale gospodarki narodowej.

W nowym ujęciu uwidoczniają się faktyczne różnice w obciążeniu pracujących utrzymywanymi. W takich działach jak: handel, oświata i ochrona zdrowia obciążenie jest najniższe, co potwierdza niższy udział w nich jedynych żywioeli /mężczyzn/, a wskaźniki nie odbiegają tak bardzo od wskaźników w przemyśle czy budownictwie, gdyż uwzględniają wkład kobiet /przeważających w tych działach/ w utrzymanie rodziny.

Zestawienie utrzymywanych według grup społecznych ilustruje tablica 19.

TABL. 19. UTRZYMYWANI WEDŁUG GRUP SPOŁECZNYCH

WYBRANE GRUPY SPOŁECZNE	Utrzymywani w ujęciu			
	tradycyjnym		nowym	
	w tys.	na 100 posiadających własne źródła utrzymania	w tys.	na 100 posiadających własne źródła utrzymania
Pracownicy fizyczni ^{a/} :				
poza rolnictwem	221,4	102	193,2	89
w rolnictwie	35,0	151	31,7	137
Pracownicy umysłowi ^{a/} :	90,5	76	89,3	75
Wykonujący pracę nakładozą	0,6	26	2,2	97
Rolnicy indywidualni	61,5	45	94,7	69

a/ Bez utrzymujących się głównie z niezarobkowego źródła utrzymania.

W nowym ujęciu uwidacznia się spadek obciążenia utrzymywaniemi pracownikami fizycznymi zarówno poza rolnictwem, jak i w rolnictwie. Wzrost natomiast obserwuje się wśród rolników indywidualnych, wpływa na to fakt, że często drugim współżywciolem są żony pracowników najemnych pracujące w swoim gospodarstwie rolnym.

Udział kobiet jako drugich współżywcioeli naświetla najlepiej pozycja "wykonujący pracę na - kładozą", którą prawie w całości stanowią kobiety, stąd wzrósł wskaźnik z 26 w ujęciu tradycyjnym do 97 w nowym. Najwyższe obciążenie utrzymywaniemi występuje u pracowników fizycznych w rolnictwie /zwłaszcza uspołecznionym/, co spowodowane jest niższą aktywnością zawodową kobiet wśród tej kategorii osób.

